

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega meseca.

Velja celoletno 2 gold. 50 krajc. — polletno 1 gold. 30 krajc.

List 14.

V Celovcu 10. septembra 1873.

Leto V.

Skrivnostno terpenje.

(Po M. Jókai-u; poslovenil L. G. Podgoričan.)

Doktor J., najizkušenejši ranocelnik vélikega mesta, moral je nekega dné užé prav rano zjutraj sprejeti nekoga, ki je bil poprosil, da bi berž ko berž smel stopiti préd-enj. V vstopnej izbi čakajoči bolnik mu je po strežniku sporočil, da mu je nevarna vsaka zamuda, da je treba mu berze pomoči.

Zdravnik urno obleče ponočno suknjo in nujnika spusti v svojo sobo.

Ta je bil do céla ptuj, po obleki in svojem vedenji moški iz odličnih životnih krogov. Njegova bleda lica so pričala hudo notranjo boleost, ki je razjedala mu telo in dušo, in desnica mu je počivala na svilenej obvezi. Sicer je popolnoma zmagoval svojega obraza čutje, ali neodjenljivega notranjega dihtenja nij mogel tajiti, da-si je močno krotil se.

„Ali imam čest govoriti z gospodom doktorjem J.?“ povpraša se slabotnim, zamolklim glasom, ko se približa zdravniku.

„Da, dragi gospod!“

„Prizanesite mojemu vprašanju. Jaz ne bivam v Pešti, prišel sem z dežele in poznam vas samo po glasi. Tudi ne morem pohvaliti se, da me znanje z vami kaj posebno razveseljuje zdaj-le, kajti ta trenutja mi nijso prav nič prijetna.“

Zdravnik je videl, da se prišlec težko vzderžuje na nogah, zato mu ponudi, naj bi sedel na njegov divan.

Truden sem; teden dnij užé nijsem zatisnil nobene očesa. Na desnej roci se mi je neka boleost razvnela, ne vém, kako jej je imé. Iz početka sem čutil le neko majhno boleost, kmalu pa me je začelo nenehoma peči — in peklo me je hujše in hujše in derzovitejše, ni najmenj nij hotélo odjenjati. Vsa domača zdravila in mazarije sem užé poskusil, pa vse nič nij pomoglo, zmérom čutim nekovo bodečo, režočo, grozno bolečino. Poslednji čas nijsem mogel več terpeti, sedem torej na voz in prihitel sem k vam, dragi gospod, da me teh bolečin osvobodite, ter operirate ali z nožem ali pa z razbeljenim železom, jaz ne morem dalje terpeti.“

Zdravnik ga je tješil, da morda bolečino prežene z lažimi sredstvi, torej morebiti ne bode treba takoj noža v roko vzeti.

„Ne, ljubi gospod, ne pilepek (pflaster) in nobeno drugo zdravilno sredstvo ne pomore nič, le ostrine, te je meni treba. Prišel sem le-sem samo zato, da mi boleče meso izrežete.“

Zdravnik bolestnika poprosi, naj bi dovelil, da mu ogleda roko, a bolnik mu škripajočih zob podáde desnico. Doktor začne jako varno razvezavati obveze.

„Prosim vas, gospod doktor, da se temu, kar boste videli, ne boste čudili. Moja bolečina je tako čudovita, nenavadna tako, da vém, da se zavzamete. Prosim vas: nikar, da bi se čudili!“

Zdravnik opomni ptujcu, da je vsega vaje, da mu torej nij nič čudovito.

Ali ko je bil ogledal roko, vendar-le je rad ali nerad ostermel in jo zavzet spustil. Roka je bila čista in zdrava, kakor vsaka druga, nikakoršne skrunje nij bilo videti na njej.

Vskrik ubogega bolnika, ki je spuščeno roko se svojo levico vjel, pa je pričal, da ptujec nij prišel se šalit, temuč da resnično terpi bolečino.

„I, kdé pa vas boli?“ —

„Tukaj-le, dragi gospod,“ — pové ptujec in pokaže mestice na zgornjej strani svoje roke — tam, kder se dve žili razhajate. Doktor je tisto trenutje, ko se je bolečega mestica dotaknil se svojimi persti, začutil, kako se je ptujec stresnil.

„Tukaj tedaj čutite, da vas boli?“ —

„Grozno!“

„Ali čutite tisek, če vam se bolečega mesa dotaknem s perstom?“ —

Ptujcu nij bilo mogoče odgovoriti. Solze so mu priigrle v oči, tako hudo je terpel.

„Čudno je to, jaz tù ničesar ne vidim.“

„Ali jaz tudi ne, pa vendar čutim, tù tako neizmerno bolečino, da bi kar z glavo zaletel se v zid.“

Doktor vzame v roko večalno steklo, ogleduje in odmajuje z glavo.

„Koža je zdrava in čversta, kri se pretaka po žilah, nikder se ne vidi nikakoršnega vnetja, nikakoršne otekline. Tù je roka do céla normalna.“

„Jaz menim, de je nekoliko bolj rudeča.“

„Kdé?“ —

Ptujec svinčnik vzame iz svoje listnice in naznači z njim krožec, enolik polukrajcarju.

„Tukaj-le.“

Doktor pozorno ogleda bolečino in naposled jame verovati, da je njegov bolestnik bolnega duha.

„Ostaníte tù, v nekajkih dneh menim, da vam pomorem.“

„Ne morem čakati. Nikar ne menite, gospod, da imate blazna pred seboj. Te bolezní ne bode treba preganjati vam. Naznačeno meso mi zadaje grozno bo-

lečino — in še enkrat se razodevjam: prišel sem le-sem le za tega delj, da mi bolečino izrežete.“

„Tega pa ne učinim,“ — pové zdravnik.

„A zakaj ne?“ —

„Zató ne, ker imate zdravo roko — in jaz ne nahajam na njej nikakoršne boleti, kakor na svojej ne.“

„Tedad resnično menite, da sem blazen ali pa da se šalim,“ — oponese bolnik, vzame tisočak iz svoje listnice in dene ga na mizo. „Gledite, ná-te, da se preverite, da ne igram in da mi je pomoč, ki je želim od vas, neizmérno važna in potrebna. Prosim vas, izrežite mi to bolečino iz roke.“

„Zagotavljam vas, ljubi gospod, z vsemi zakladi tega sveta bi me ne premotili, da bi meni vaše zdravo telo bilo bolno in da bi ga le najmenj načel.“

„Zakaj ne?“ —

„Zató ne, ker bi to osumilo moje zdravniške vednosti, na kvar bilo mojemu dobremu imenu, pa zató ne, ker mi stan prepoveduje to. O vas bi vès svet terdil, da ste oblaznéli, o meni pak bi govorili, da sem ali brezvesten bil in torej na svoj dobiček obernal to priliko, ali pa, da sem tako neveden, da nisem pomote spoznal.“

„Dobro, pa vsaj z eno dobroto me razveselite. Jaz tudi sam lahko doveršim to operacijo. Moja levica bode sicer neukretna o tem, pa do tega nij nič. Operacijo zveršim sam, vi boste samo račili, ter obvezali mi rano.“

Zdravnik se zavzet preveri, da je temu posamezniku resnica to, kajti slekel je svojo suknjo, zavihal rokava in v levico vzel svoj peresni nožek.

Le tranotek — in nožek je zajedel se globoko v roko.

„Nikar globoče,“ — vskrikne doktor — v skerbi, da si ptujec ne bi vsled neukretnosti prerezal kake žile, „če rés menite, da vam je operacija neogibno potrebna, tedaj v božjem imenu, pa vam ugodim z njo.“

Po teh besedah vzame v roko svoj zdravniški nožek, bolnika poprosi, naj bi se na stran obernal — in njegovo bolno roko dene na svojo dlan. Na nekaterega človeka ima velik upliv to, če lastno kri vidi, da teče.

„Nij treba tega. Osvobodite, da vam pokažem kako globoko mora zajesti se nožič.“

A rés je ptujec o vsej operaciji bil véрно stanovit; sam je povedal, kako globoko mora zarezati zdravnik; roka se mu nij ganila prav nič, a ko hitro je dozdelno boleče meso bilo izrezano, dvignó se mu persi — in vzdihnil je, kakor bi bil čutil veliko olajšavo.

„Ali ne čutite več nikakoršne pečenine?“ — povpraša zdravnik.

„Kakor bi jo bil kedo odpihnil,“ — odgovori ptujec in nasmehlja se. „Bolečina je popolnoma nehala, kakor bi jo bil kedo zadušil. Neznatna bolečina, ki izvira iz rane, primerna je poprejšnjej tako, kakor je hladeče dihaajoči zrak primeren neizmernej vročini. Meni je popolno krepčilo to, ker vidim, da mi kri teče. Prosim — dajte, naj le teče, tako mi dobro dé.“

Ptujec je sè serčno všečnostjo opazoval, kako je kri tekla iz rane; doktor ga je moral skoro siliti, da sta vstavila kri in obvezala rano.

Ko je obvezaval mu roko, do céla se je promenel ptujcu obraz. Miran, prijazen pogled je zdravnika pozdravljaj, ne več poprejšni bolestni čut; nova životna bodrost je naméščevala poprejšni bolestni ogenj; čelo je bilo jasnejše, obraz je bil živ — vès je bil nekako prejojen.

Ko zdravnik ptujcu desnico dene zopet na povoj, bolestnik sè svojo svobodno levico zgrabi njegovo roko, stisne jo vroče in sè serčnim glasom opomni: „Najod-

kritejša hvaležnost vam bodi za vašo pomoč. Vaša dobrota je velika. Moje pičlo plačilo nij prav nič v razmerji k znamenitej dobroti, s katero ste me nadarili. Vse svoje žive dni bodem vaš dolžnik.“

Doktor pa je o tem do céla drugače menil: nikakor nij hotel vzeti tisočaka, ki je bil ptujec del ga na mizo. Ptujec je stopil k vratom in hotel oditi; ker pa je spoznal, da bi zdravnik zameril, poprosi ga, da bi nekoliko tega bankovca dal na pomoč kakej bolnišnici — in odšel je. —

Doktor J. ga po nekaj dneh obišče v gostilnici, kder je ptujec mudil se tako dolgo časa, dokler se mu nij zacelila rana, kar pa se mu je posrečilo kmalu in brezi vsakojake obotave. Ta čas je doktor J. več potov imel priliko, da se je prepričal, da se pečá z omikanim in modrim človekom, kateri je z vsako besedo razodeval mnogostransko znanost in da pozná svet, poleg tega pa je bilo kazno, da je bogat in znamenit. Ni najmanjše znamenje kakega duševnega ali telesnega terpenja se nij poznalo na njem po operaciji.

Ptujec se je do céla upokojen vernil na svoje posestvo na kmetih.

Pretekli so trije tedni, ko strežnik nekega dne tisto nenavadno uro zjutraj pride in doktorju oglasi prihod tega posameznika.

Ptujec, kega je zdravnik precej spustil préd-se, pri-nese zopet obvezano roko; njegov obraz je tudi ta pot bil vsled hudih bolečin tak, da ga človek nij lahko spoznal.

Ko je bil, predno mu je zdravnik ponudil stol, skoro v nesvesti si, spusti se na bližnji naslanjač, nij bil več sam sebi kos in ječeč je roko podal zdravniku.

„Kaj vam je zopet?“ — povpraša občutno.

„Zareza nij bila zadnjič dosti globoka,“ — stokne bolnik. „Bolečina se je zopet začela in zdaj me peče še hujše, nego me je žgalo popreje. Moja roka je vsled same bolečine lesena. Nijsem vas menil nadlegovati, terpel sem in veroval, smert bode konec tega gorjé; toda česar sem se nadejal, tega le nij. Bolečina je in ostane na tistem naznačenem prostorčku. Le pogledite mi v obraz, pa utegnute nekoliko misliti, kake bolečine me teró.“

Ptujec je obraz imel bled, kakor vosek in merzle kaplje potu so mu krile čelo. Zdravnik razveže obveze. Rana se je bila zacelila, nova, zdrava kožica je rastla po njej in po vsej roci je bilo kazno, da je meso zdravo. Bolnik se je tresel po vseh udih, žila pa mu je utripala mirno in normalno.

„To nij verjetno,“ — vsklikne doktor. „Ta slučaj preseza vse moje dozdanje izkušnje. Čudovito je to!“

„Da, čudovito, grozno čudovito, gospod doktor! Nikar naj vam ne bode vzroci na mari, temuč osvobodite me te bolečine, vzemite v roko svoje orodje in zarezite globoče, le to me more oteti!“

Zdravnik spozná, da mora ustreči čudnemu bolniku. Zopet ga je operiral, ali drugič je zarezal globokeje, nego je bil prvič — in zopet je videl tisto čudno olajšavo bolniku na obrazi, tisti izraz blagodejne zadovoljnosti, ko je bolestnik gledal, kako močno mu teče kri. A ko mu je bil zdravnik zopet obvezal roko, zginila je zopet tista mertvaška bledost bolniku z lic, éverstega obraza je bil zopet, smehljanja in krepče živosti pa nij bilo več ná-nj mú, kakor prvič. Ta pot se je žalostno zahvalil za pomoč.

„Hvalim, gospod doktor; zopet je nehala bolečina. Po nekaj dneh bode rana zdrava. Pa nič vam naj se ne bode treba zavzeti, če me utegnute zopet tukaj videti po meseci dnij.“

„Upokojite se, dragi gospod, iz glave si preženite to misel.“

„Jaz sem neomajljivo preverjen, ta peklenska bolečina — da se zopet loti me po minolem meseci,“ — opomni otožno ptujec. „Sicer pa — zgôdi se, kar mi je odločeno. Zdravstvujte!“

Zdravnik je mnogim svojih tovarišev pripovedal to čudno bolezen. Vsak je razodel svojo misel, ali nobeden nij mogel nasvetovati nič ugodnega.

Poslednje dni meseca je doktor J. bojazljivo čakal, ali čudni bolnik zopet pride obiskat ga; ali pretekel je mesec, ptujca pa le nij bilo več.

Še nekoliko tednov je bilo minolo potlej, kar zdravnik prejme neko pismo — od bolnikovega kraja po znamenji.

Razpečati ga; po podpisu pod tesno popisano stranjo se je prepričal, da mu je bolnik lastnoročno pisal. Sodil je po tem, da ga nij več lotila se poprejšna bolečina, katera je gotovo branila mu pisati.

Pismo je bilo naslednje:

„Čestiti gospod doktor!

Nečem Vas in Vaših čestitih tovarišev delj časa motiti z dvomom o tajnosti tega posebnega zla, katero kmalo vzamem s seboj v grob.

Jaz Vam popišem izvor svoje strašne bolezni. Teden dni je tega, kar se me je lotila tretji pot, ali nečem je več preganjati. Ta trenutja morem pisati le s to pomočjo, da si na boleče meso na lajšanje pokladam telečo gobo, kajti v tem, ko goba teli, čutim le bolečino, ki mi jo njé ogenj prizadevlje, kar pa nič nij v primeri s tem, kar sem doslé terpel.

Pred poluletom sem bil še srečen človek. Živel sem ob svojih dohodkih brezi vsakojake skerbi, z vsem svetom, sem prijateljski občeval in veselilo me je vse, kar le more veseliti 35letnega človeka. Pred letom dnij sem se oženil. Pozakonil sem se vsled ljubezni. Izbral sem si bil krasno, omikano in dobroserčno devico, ki je bila tovarišica grofinji v sosedstvu. Ubožna krasotica me je rada imela iz hvaležnosti, zato ker je bila gôspâ postala z mojo pomočjo, prav-otroški me je ljubila. Delj, nego pol leta, množila se je moja sreča — in zadovoljnost je rastla dan za dnevom. Če sem zdaj pa zdaj na kak dan z doma odšel, soproga nij imela miru sama doma; po miljo daleč mi je hodevala in jezdarila naproti, — kedar pa sem se po en dan zakasnil, vso noč nij zatisnila otožnega očesa. Če sem jo časi pa časi pregovoril, da je obiskala svojo poprejšnjo gospo, ki jo je še zmérom tako gorko ljubila, — pridihléla je vselej še tistega dné od njé domov; nikakoršna moč bi je ne bila pri njej zamudila delj, nego pol dne. Njé ljubezen do mene je bila tako velika, da je ples popustila, da le nij dotaknila se kake ptuje roke, — da, jokati je začela, kedar je kakov lizun poprijel se je, — s kratka: nedolžen otrok je bila moja soproga, ki nij mislila na nič drugega, nego ná-me, in ki je razodela se mi, da se je hudo pregrešila, — vselej, kedar se po noči nij senjalo jej o meni.

Sam ne znam, kak demon mi je nekega dné v uho pošepetal: kaj pa, ko bi to vse bilo le hinavščina? Človek je mnogo potov dosti aboten, o največej sreči si rad samoljubno poišče bolečino.

Moja soproga je imela pristno šivalno mizico in miznico je zmérom zaklepala. Jaz sem večkrat zapazil to; noben pot nijsem videl, da bi bila zábila ključ ali miznico pustila odperto.

To zapiranje me je začelo mučiti. Bog zna, kaj mi zapira? Do céla sem bil nemiren. Nijsem več veroval

njenemu nedolžnemu obličju, njenim čistim očem, njenemu objemanju in njenim poljubom. Kaj, ko bi to vse bilo le prevara? —

Nekega dné moj grad obišče grofinja. Prišla je bila, da s seboj odpelje mojo soprogo; pridno je prosila jo, da bi vês dan ostala pri njej. Najina grada nijsta bila daleč narazen, a jaz sem svojej soprozi obljubil, da kmalu pridem za njo.

Stoperv zapustila je bila koleska (kalesche) moj dvor, užé sem zbiral ključe, kder sem le mogel najti kateri — in poskušal sem, kateri utegne odpreti zaklenjeno miznico. Vendar sem bil dobil pravi ključ.

Ko sem bil miznico potegnil iz mize, groza me je prešinila, kakor tistega, ki prvič v svojem življenji kaj ukrade; jaz sem bil tat, ki ključavnice odpira, — potatil sem se, da bi slabotnej ženskej ukradel skrivnosti.

Roci ste se mi tresli, ko sem posamezne reči prijemal z največo pozornostjo. Pazil sem, da se po neredu ne bi poznalo, da je ptuja roka krivično blodila po miznici; persi so mi bile tesne — kakor bi bile vse zdernjene bile, skoro bi bilo zadušilo me . . . zapazil sem pod svitkom samih rés šop popirjev. Kakor strela, tako me je nekaj prešinilo od glave do serca, — to so bila pisma; na prvi mah sem spoznal, da so zalj . . . pisma!

Šop je bil povezan s trakom, kakoršne so vertnice, in vez je bila sreberno zarobljena. Ko sem se bil dotaknil traku, pomislil sem in vprašal se: Ali je to tudi prav? — Ali poštenemu možu pristuje to, da soprozi pregleduje tajnosti, — skrivnosti, ki se tičó njenega deviškega stanú? Ali mi je odgovorna za svoje misli tistega časa, predno je bila moja soproga? Ali smém biti žarljiv zbog tistega časa, ko me še poznala nij? Kaj pa, ko bi ta pisma bila pisma tistih dnij, ko sem skoro užé pravico imel paziti njenih mislij; ko bi me celó njene sanje lahko bile begale, ko je bila užé moja družica? —

Razvežem trak. Žive duše nij bilo blizu, ni zerkala nij bilo, da bi bil pokazal mojo rudečico. Razganem pismo za pismom in preberem vse zverstoma.

Oh, to je bila grozna ura!

Ali naj vam povém, kaj je bilo v teh pismih? — Najgerše izdajstvo, katero je kedaj zadélo kakega moža. Moj najboljši prijatelj jih je bil spisal, pa kaka so bila ta pisma! Kako ognjena in strastna so bila! Kake nasvete je dajal jej, kaj naj soproga čini, da bode varala svojega moža! Pa vsa ta pisma so bila iz tistega časa, ko sem bil užé pozakonjen in srečen! Ne morem najti nobenega izraza, da bi razodel, kaj sem takrat čutil. To je bilo čutje, podobno učinku smertnega strupa. Izpil sem ta strup do poslednje kaplje. Vsa pisma sem — vsako posebej, prečital, potlej pa sem jih zložil zopet in uredil, zvezal, zakril jih z resami in zaklenil sem miznico.

Dobro sem znal: moja soproga, če pred poludnevom ne pridem pó-njo, — da prihiti domov še pred večerom. A je tudi rés prišla. Kako čilo je skočila iz koleske, kako je hitela mi naproti, kako me je objela in poljubila! Kako je bila srečna, ker je zopet bila v mojem naročji!

O svojeji vojski v dušinej notrini jej prav nič nijsem dal spoznati. Govorila sva drug z drugim, povečerjala skupaj, potlej pa odšla vsak v svojo spalnico. Meni se nijso sklenile vejice, čujoč sem štel ure. Ko je bilo čertert ure udarilo po polunoči, vstanem in odidem v njé spalnico! Kakor majhne angelje obrazijo med oblake, tako je njé lepa belolasa glavica mirno dremajoče počivala na slepeče belih vajšnicah. Ta gnjusna laž natore, greh — pa krasí s tako nedolžno vnenjestjo! Od-

ločen sem bil — terdokorno, kakor kakov blazen v svojej domišljiji. Strup: grozne žarljivosti bes je bil razjedel mi dušo. Varno sem svojo roko položil na njen vrat — — in to trenutje sem ga krepko stisnil. Le na trenotek je odperla velika temno modra očesa: zavzeto me je pogledala, počasi zaperla krasni zvezdi — in umerla je. Umerla je, nij utegnola ni žigniti sama sebi na brambo, — umerla je mirno, kakor v kakih sanjah. Nij mogla biti ná-me jezna — tudi ta trenotja ne, ko sem jo moril. Le kaplja kervi se je prikazala jej iz ust in kanila je na zgornjo stran moje roke, — kam, to dobro znate sami. Stoperv na jutro, ko je kri užé skoro bila usušila se, zapazil sem to. Pokopali smo jo brezi vsakojakega šuma — jaz sem bival na nekej pusti, kedo bi me bil tam opazoval? Sorodnikov nij imela, prijateljcev tudi ne, da bi bili popraševali po njej, jaz pa sem nalašč odlašal povabilo na pogreb, zató da mojih prijateljev nij bilo o pravem časi.

Ko sem bil prišel iz rake, nijsem prav nič čutil, da bi mi vest kaj peklo. Sáj je bila zaslužila svojo osodo. Nijsem več mislil ná-njo. Menda še nikoli nihče nij tako mirne vesti bil nikogar umoril popreje.

Ko pridem domov, tisto trenotje se pripelje grofinja, moje soproge edina prijateljica. Kakor vsi drugi, prišla je bila tudi ona prekasno na pogreb. Ko me zagleda, polasti se je vidna nemirnost. Ali je bila žalostna, ali sem se jej jaz smilil, ali jo je serce bolelo, ali vedigabog, kaj je bilo jej, — besede, ki mi jih je na tolažbo govorila, zmóčene so bile tako, da jih nijsem mogel umeti. Napósled pa me zaupno prime za roko in na pol šepne mi, da jo sila mora, da neko skrivnost zaupa mojej molčljivosti in da se nadeja, da je ne izdadem. Povedala mi je, da je mojej soprozi dala šop pisem v varstvo — da jih zbog njih pomena nij mogla domá imeti, torej me prosi, da bi jih jej nazaj dal. Ledena groza me je prošnila o teh besedah. Očito hladno sem vprašal, kaj je v tistih pismih. Grofinja se prestraši in berž odgovori: „Dragi gospod, Vaša soproga je bila velikodušnejša, nego ste vi; ko je bila moja pisma prevzela v varstvo, nij povprašala, kaj je v njih pisano, temuč obljubila mi je véрно, da ne bode preiskavala jih, pa tudi za gotovo znam, da je bila zvésta svojej obljubi. Blaga duša je bila in same sebe bi je bilo sram, obljubi izneveriti se.“

„Dobro,“ — opomnim jaz, po čem pa spoznam pisma? —

„Povezana so sè sreberno obrobljenim trakom — in trak je rudeč, tak, kakoršne so vertnice.“

„Takoj jih idem iskati.“

Po teh besedah vzamem svoje soproge ključe in jamem iskati ta pisma. Jako dobro sem znal, kdé so, pa sem jih vendar-le iskal dolgo časa.

„Ali so to?“ — povprašam in pokažem šop grofinji.

„Da, da. Le gledite, še zmérom je tisti vozal, ki sem ga bila jaz naredila, Vaša soproga nikoli nij razvzvala ga.“

Jaz se nijsem upal pogledati je, bal sem se, da mi ne bo v očeh čitala, da sem jaz tisti, ki je vozal razvzval — in učinil še kaj nevernejšega. Poslovim se kratko od njé in izgovorim, kolikor je bilo moči; treba mi je bilo samote. Grofinja se odpelje domov. A prav je učinila! Njé soprog je bil surov, razuzdan človek. Ko bi bil jaz tak, tudi jaz bi bil vreden bil take soproge. Ali moja žena je bila nedolžna, čista angeljska duša, ki me je ljubila še, ko sem jo moril. Ne spominjam se več, kaj sem počenjal kasneje, samo to še znam, ko sem poznejše prodrnil se, — da sem sedel

pri rakvi svojega angelja. Nijsem bil še oblaznel tako, da bi bil veroval, da jo utegnem obuditi v življenje, a govoriti sem jej hotel. Veroval sem, da bode slišala moje besede.

„Na pravo, odkritoserčno ljubezen, s katero si me blagostila o svojem življenji; — na ljubezen, s katero me bogatiš celó v svojem grobu — rotim te: usmili se me, ter osveti se mi, dokler še živim. Nikar mi ne odloči kazni na onem sveti, daj, da bodem terpel tù na sveti, muči me, umóri me! Nikar ne čakaj moje smerti, temuč osveti se mi takoj!“

Tako sem v svojej skesanosti govoril mertvim telesnim ostankom svoje soproge, po tem ročenji pa sem ali zaspal ali pa me je nesvest zmogla. Jelo se mi je senjati. Ali pa morda ni bil sen to? Videl sem, kako se je pokrov na rakvi polagoma odperl in v njem mirujoča mertvica se je počasi dvignila. Klečal sem pred rakvo, roka je visela rakvi na robu — in glava je počivala na njem. Mertvici ustna so bila blede, kaplja kervi je lepela na njih. Polagoma se je nagnila nád-me, spregledala je, kakor na slovo, in poljubila mi je roko. Njenih usten kervava kaplja je na spomin ostala na mojej roci; zamižala je zopet, legla na merzlo vajšnico — in rakva se je zaperla nád-njo.

Kmalu potlej me je neka huda bolečina probudila iz nesvesti. Bežal sem v svoje bivališče, prav zgodaj zjutraj je bilo še, nihče nij zapazil mojega odhoda in prihoda ne. Kri je bila zginila z moje roke, a peklo me je tam tako, kakor bi rés bil kak žgoč strup zalezal se vá-njo. Ta bolečina je bila vsako uro hujša — in prav nič nij nehala. Celó o spanji sem jo čutil. Ni živje duši nijsem nič čerhnil o njej, sáj nihče ne bi bil veroval mojemu razodetju. Vi znate, dragi gospod, kako moram terpeti in kako mi je to terpenje dvakrat olajšala operacija z nožičem. Ali stoperv zacelila se je bila rana, užé je zopet lotila se me bolečina, zdaj pa me terpinči tretji pot, a nijmam več toliko moči, da bi mogel terpeti ta neusmiljeni ogenj. V enej uri se preselim s tega sveta! Le misel, da mi ne mara v večnosti prizanese, ker me živega pokorí z osveto, — le ta nada me tješi! Hvala Vam za serčno usmiljenje in hvala za Vašo pomoč! Bog Vas blagoslavlja za tega délj!

* * *

Po nekolikih dneh je národ po novinah čital: „Eden izmed najimovitejših narodnjakov je mertev.“ Nekateri so menili: vsled žalosti, ker mu je bila soproga umerla, pospešil si je smert; kateri so boljše poznali njegove okoliščnosti; terdili so, da je neko neozdravljivo telesno terpenje bilo izvor njegove smerti; najmodrejši pa so zagotavljali: terdokorna dozdelnost je bila njegova bolezen in le domišljjal si je bolečino, katere ga nihče nij mogel osvoboditi.

Štefan Dečanski, kralj serbski.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

Serbska zgodovina ima primerov, da oča in sin nista živela v ljubezni. Najznatnejši primer take medsebojne nesloge kaže nam življenje Štefana Dečanskega, serbskega kralja.

Od 1275—1335 vladal je v Srbiji močni kralj Milutin. Srbija je imela tedaj mnogo neprijateljev: Gerke, Bolgare in Madjare. Milutin je jih s pogovorom pa s hrabrostjo in silo svojih vojakov premagal in ukrotil; in

takoj je ne le samo obvaroval Srbiji stare meje, tem-
več je jih tudi razprostranil.

Nu pokaže se Srbiji zopet nov neprijatelj; Tata-
ri, narod iz Azije, surov in divji v svoji naravi. Tata-
ri so do te dobe odvzeli bili mnogo pokrajin v Evropi, osvo-
jili so si Bolgarsko, postavili so jej novega cara, in se
približali Srbiji. Car tatarski Nogaj se je pripravil,
da napade Srbijo. Milutin je zbiral svojo vojsko, da
brani očetnjavo neprijatelja. Preje pa, preden se udarite
vojski, začno se dogovori, ne bi se li mogli kako brez
prelivanja krvi pomiriti. Milutin želeč varovati kri svojih
podložnikov, privoli na dogovor, mir se sklene, ali cena
miru je bila verloh velika. Milutin mora obljubiti, da
mladi njegov sin Štefan bode porok z mnogimi serbskimi
velikaši pri tatarskem caru, ki na to krene s svojo vojsko
od serbskih mej. Mladi Štefan je preživel več let na
dvoru tatarskega cara, in je gledal na to, da se iznebi
tega robstva. Štefan zadobi prijateljstvo Nogajevoga
vojvode Omirzakija, ki serbskega kraljiča in njegovo
spremstvo pošlje v tako mesto, od koder so mogli lahko
pobegniti v Srbijo.

Milutin se je jako radoval, da se mu je Štefan po-
verniti, gledal ga je, kakor da bi ga bil na novo narodil,
ali kakor da bi mu bil od smrti vstal. In da bi svojo
radost povešal, oženi ga s hčerjo bolgarskega cara.

Nobeden nij mislil, da se bode ta radost Milutinova,
da se mu je sin iz tatarske sužnosti poverniti, kedaj
obrnila na žalost, in da bode poslušni Štefan, ki je po
volji očinej odšel v tatarsko robstvo, kedaj z oroženo
roko se vzdignil nad Milutina. Oča je iskreno ljubil
sina, sin je spoštoval in poslušal svojega očeta, in ven-
dar so se izrodili med njima nemiri, ki so nahudili njima
obojima.

Štefan je srečno živel v zakonstvu že nekoliko let.
Imel je dva krasna sina: Dušana in Dušico. Stanoval je
v Zeti, v pokrajini, katero mu je oča dal, da jo vlada
in da v njej živi. Milutin se med tem spré z Gerki, ka-
tere je do te dobe mnogo potov vznemiroval, in od njih
mnogo zemlja in mest osvojil. Gerški car Andronik se
zboji Milutina, in misli pomiriti se z njim tako, da Mi-
lutin postane prijatelj gerškega carstva, katero so tedaj
mnogi neprijatelji napadali. Da doseže svojo sverho, po-
nudi Andronik Milutinu roko svoje hčere Simonide. Mi-
lutin prime ponudbo, zakon se sklene, in s tem se vterdi
mir med Milutinom in Andronikom. Simonida dobí na
Milutina velik vpliv, ki se je poslej povešal in vterdil.
Serbom to ni bilo po volji, oni so neradi gledali, da se
v Srbiji širi hči gerškega cara, in bali so se, da ne
preotmejo Gerki vlade nad Srbijo. Okolo Štefana, ki je
tedaj stanoval v Zeti, počeli so se zbirati nezadovoljni
serbski velikaši, ter kazali Štefanu nevarnosti, katere
državi in njemu preté: posvetovali so se z njim, kako
bi se zlegu leka in pomoči našlo. Nekateri so mu pri-
govarjali, naj vstane na svojega očeta, naj po sili vzame
kraljevski sedež, katerega njegova mačeha hoče dati ne-
komu drugemu. Štefan ni hotel slušati najpervo takovih
soveto, ali njegovi priverženci so se začeli v orožanih
četah zbirati okolo njega v Zeti. Milutin zvé za nemire,
in ni mu po volji. Opomni svojega sina, naj sedí mirno.
Ljubezen, katera je pred tem vladala med Milutinom in
Štefanom, počela je ponehovati. Simonida je govorila
Milutinu, naj ne zapuša prestolja Štefanu, ščuvala je
očeta proti sinu, ki sta se začela pisano gledati. Drug
ni upal drugemu, oba sta zbirala svojo orožano silo,
vzajemno nezaupanje izrodi se v javno vojsko. Milutin
s svojo zbrano silo hití v Zet, da orožane sinove pri-
veržence raztira. Štefan se ni hotel spuščati z očetom v

boj, on ni mogel privoliti, da povzdigne orožano roko na
svojega roditelja. Kar je do sedaj delal, delal je po zlih
sovetih in nagovorih. On prejde reko Bojano, pa se berzo
premisli, verne se, ide v stan očin, pade pred očetom na
kolena in plakaje govori: „Oče! grešil sem, odpusti mi.“
Oče povzdigne sina z zemlje, objame ga in poljubi. Moglo
se je misliti, da je s tem poravnano vse. A ni bilo tako.
Simonida počne Milutina z nova spodbadati na Štefana,
ker našli so se neki svetovalci, ki so predlagali, naj se Šte-
fan ostro kaznuje za to, ker se je prederznil javno vstati
na kralja, svojega očeta. Milutin je bil star, in se je bal,
da hoče ponovljena taka poskušnja zoperstavljanja peh-
niti Srbijo v največo nevarnost. Štefan je bil odpeljan
v Skoplje, in Milutin izdá zapoved, naj Štefanu izbodejo
oči. Pa še to ni bilo dosti. Milutin morda zato, ker mu
je težko bilo gledati jadrnega svojega sina, ali morda se
je bal, da hoče Štefan s svojimi priverženci se dogovar-
jati zoper njega, pošlje Štefana z deco njegovo v Cari-
grad k svojemu tastu caru Androniku, da ga čuva. Šte-
fana denejo najpreje pod ostro stražo, odkažejo mu vse
ugodnosti, in malo po malem prepričavši se o blagosti in
dobroti Štefanovej, vzeme ga car v palačo. Tako zunaj
očetnjave preživel je Štefan več let. Nazadnje Štefanovi
prijatelji preprosijo Milutina, da dovoli svojemu sinu, da
se more poverniti v domovino.

Milutinu se užali, dovoli, da se Štefan poverne,
in odkaže mu en del Srbije, ki se je zval Budimlje,
da tam živi. Štefan je v Budimlju v tišini preživel živ-
ljenje. Čez nekoliko let Milutin umré, in Štefan dojde na
očin prestolj, in postane serbski kralj. On je premagal
1330 l. Bolgare. Umerl je v Zvečanu 1335. l. Sin nje-
gov Dušan je bil najsilnejši serbski vladalec.

Svarjenje.

Nikar ne tergaj cvetja
Nedolžni rožici,
Glej, ona se življenja
Tak sladko veseli!

Iz ternja ti izplete
Oj, venec prebodeč,
Pri vsaki te stopinji
Nemilo v serce žgeč.

Preljubko jo obseva,
Glej solnca zlati žar;
Prelepa je cvetica,
Zares nebeški dar!

In koder bodeš hodil,
Ne boš se znebil ga,
Te v serce bode pikal
In zbada do groba!

Jo vtergaš, bode vela
Solzila se gorkó;
Iz solzic pa rodila
Bodeče ternje bo!

Zatorej dragi fantič,
Ne tergaj rožice:
Ne jemlji venca z glave
Nedolžne deklice!

Matej Stergár.

Popotovanje po Ruskem.

(Iz knjige „Život na Rusi“ poslovenil Andrejčekov Jože.)

(Konec.)

Ob štirih sedimo že zopet v tarantasu, in naše kosti
se začno iz nova premetavati.

Dež in veter še vedno razsajata in tema je kot v
kleti; srečavamo le črede ukrajinskih volov, katere ženó
gonjači na gornjo stran, morda v Moskvo, ter nam se
svojim vpitjem in razsajanjem puščobno noč še bolj dol-
gočasno delajo. — Konečno se jame daniti. Poleg ceste
vidimo reko po ilovnati in peščeni strugi se počasi dalje

valiti, vidimo tudi že vasí, kojih hiše imajo strehe iz desek, in na strehah — da ne bi jih veter odnesel — poprečne klade, vidimo že — o kaka radost, precej obširno mesto, našo novo postajo. Mesto je na pogled precej lepo, in tudi ulice so prostorne, pa povsod je toliko blata, da nij moč razločiti, je-li kamenit ali „gosji“ tlak; še-le na prav stermem tergu kaže se terdni, od dežja čisto izplaknjeni tlak, na kar nas tudi vedno ropotanje in stresanje tarantasa opominja. (Prosim pa vsakterega, da ne bi si stvarjal o ulicah ruskih mest preslabih obrazov, gotovo niso slabše, nego v naši zlati Pragi, kjer so ulice celo zimo podobne velikej luži.) Tarantas se ustavi na pošti na dvoru, in mi gremo v krasno gostinsko sobo, koje prijetna toplota in z vonječimi hlapovi nasičeni zrak tako neizrečeno dobro dēta, kot bi stopili v vhod kake cvetne doline v vročej Aziji, preko koje vijolične loge topli vetrič pihljá ter vso njihno vonjavo k nam donaša. V desnem kotu sobe na dragocenej oponi visi nekoliko svetih podob, pred njimi pa se guglje na srebernej verižici krasna pozlačena lampa.

Komaj preteče nekaj minut, in že stoji pred nami na mizi velik, posrebrren samovar, v katerem voda kloktaje vré, in sluga v rudečej, s črnim pasom prepetej košulji podaja nam na srebernem ploščeku kruh, sol in jedilni list, dolg kakor litanije vseh svetnikov. Podčertali smo sè svinčnikom jedila, katera smo hoteli imeti za obed, in natakár odide z velikim poklonom obljudivši, da bode takoj zopet tu; ta „takoj“ pa je trajal dobre pol ure, a naš jamšček je pil že sedmo škudelico čaja, ko je prišel zaželjeni obed. Dolgo smo čakali, pa žal nam nij; jedila so izverstna, a mi si ne želimo družega, nego to, da bi nas še več tacih kerčem čakalo. Na duhu in telesu pokrepčani, pa s težkim srcem in polnim želodcem zapustimo prijazno pošto, a vže nas zopet tarantas nese v brezkončno jesensko blato. Krajina za mestom je nepregledna raván, katero nekoliko manjših rek krasno pretaka; povsod vidimo gосто pa nizko germovje in le tu pa tam brezov gozd krog in krog z gostim germovjem obrobjen. — Vreme se noče zvedriti; goste sive megle visé nam tako nizko nad glavami, da bi jih včasí lahko s palico dosegli, dež pa ne prestando lije, kakor bi se bilo vse morje preselilo v te gerde oblake ter bi hotelo sedaj vso zemljo poplaviti. Od zapada veter tako močno piha, da so tanke veje vsake breze neprenehoma v vodoravnem položaji, in celi gozd se nagiba po vetru ter tako nagnjen ostane. Cesta je tako razkošna, da, ko ne bi se nam vsako deblo, čez katero gredó kolesa, preveč občutljivo oznanjalo, morali bi misliti, da brodimó sredi velikanskega blata. Cela krajina ima jako žalosten obraz, podobna je nezmerni vodni širjavi, iz katere se dvigajo samo posamezni hribje, kakor otoki, a tu pa tam okrogli germi, enaki zvenjenemu tersji. Černi gozd po desnej strani nas opominja, da se nahajamo še na terdnej zemlji. Zadelali smo zopet tarantas, da ne bi se trapili nad tem žalostnim pogledom. O dobrej uri je potihnil veter, dež več ne ploska po strehi našega temnega bivališča in samo čofotanje konjskih kopit se čuje, kot bi se vozili preko ribnika. Odpremo tarantas nadejaje se zagledati že modro nebó: smejajoče obličje slabotnega jesenskega solnca, pa jalova je bila naša nada. Peljemo se skozi visoki brezovi gozd. Iz visoke vodne naplavi stermé tu kviško stare, zamišljene breze, poobešaje veje, kakor bi počivale po divjem plesu, v katerem jih je, uboge starke, neusmiljeni veter sukal. Njihne glave t. j. verhoi so obdani z modro megleno krono, kakor bi bilo nebó priznavajoč zasluge prestalega mučenja ovenčalo njih čelo sè svetlo zarijo v

znamenje svoje ljubezni. Zatopivši se v to nenavadno prikazen, mislili smo, da se nahajamo v čarobnem krogu gozdnih vil, pa divji vihar, ki se je zopet razjaril, zdramil nas je iz krasne domišljije, in popadši iz nova veličastne breze, jel jih je tako neizrečeno mekastiti, da so se njihni verhoi kar do tal priklanjali. Jezno se zapremo v tarantas ter se vozimo dalje vedno po temi, dokler pod nami zopet tlak ne zaropoe; na poštni postaji smo. Ker vreme ne kaže, da bi se skoraj zvedrilo, ostanemo za danes tukaj; jutri se morda zjasni nebo in pot bode veselejša. Stanica, ki nam jo je poštar odkazal, je topla in prijazna, kaj nam tedaj še manjka? — Dobro smo se najedli in napili, približal se je večer, vležemo se v postelj, katero nam je jamšček prinesel iz tarantasa, in kmalo pozabimo v objetji sladkega spanja težave ravno minulega dné. Pa ravno sladko nij bilo to spanje; pogosto so nas budile in vznemirjale nekake sitne živalice, katere pri nas preganjajo s perzijsko štopo.

Ravno ko smo hoteli dalje potovati, nij imela pošta konj; nij jih pa jih nij. Mi nismo mogli tega zapopasti, pa zgovorni poštar nam je to tako obširno in natanko razjasnil, da konečno sami nismo vedeli, smo se li včeraj pripeljali s poštnimi konji ali z ukrajinskimi voli. Jamšček, ki nas bi bil imel danes voziti, šel je v mesto iskat kake priprege. Konečno je vendar dobil trojko, in odpeljemo se dalje. Cesta derži zopet poleg reke, na koje obrežji in še dalječ v stran po polji ležé velike granitne plošče; sicer je krajina jako enolična. Okoli in okoli sama raván, krog granitnih plošč raste nizko germičevje, malokje kako drevó, in le tu pa tam pri osamelem pokopališči nahajajo se skupinje jel in smrek krog črnih spominkov. V nižinah in globokih dolih stojé prijazne čedne vasí, najtolazljivejši obraz na celem daljnem obzoru, katerega pred nami temni borovi gozd enolično obgraja.

Ko smo se zjutraj odpeljali, bilo je vreme še deževno; sedaj pa se oblaki ponenaglo pretergavajo, modro nebó se pokazuje vedno bolje in bolje, tudi posamezni solnčni žarki že prihajajo na zemljo. a takoj potem vidimo celo solnce. Njegova svetloba nas je popolnoma razvnela in izpili smo na to radost vsak „rjumko“ žganja, naš voznik pa štiri. Peljemo se dalje in dalje, nakrat pa obtiči tarantas v pesku, zastonj so bile vse prošnje, zastonj vse prizadeve, konji niso mogli z mesta. Mi zlezemo doli ter se sprehajamo po višini, na katerej je obstala naša ladija; ko bi bilo po leti ter tla suha, šli bi bili pogledat po okolici, ker pa nij tako, ostanemo le pri dobrem namenu. V daljavi vidimo nekoliko mož; migamo, žvižgamo, kličemo jih, — pa oni nas ne slišijo. Tu pride jamščeku dobra misel v glavo: skoči k srednjemu konju ter mu tako močno stisne gobec in nozdre, da ta strašno zarazgeče; to razgetanje stori možé pozorne, in kmalo potem smo zopet sedeli v tarantasu, ki nas je nesel po že mnogo boljše cesti proti bližnji postaji. Po kratkem odpočitku peljemo se dalje. Niti vožnja niti krajina néma nič zanimivega; vozimo se kake dve uri, in tu še le začne mogočna reka obračati na-se našo pozornost. Pri bregu smo. Na poversji reke plava most, od katerega se vleče dolga verv do nasprotnega obrežja. Na ta most mora iti voz z nakladom vred, ljudje na drugej strani pa ga z vervjo pritegnejo k sebi. Da bi most po reki ne odplaval, zabiti so ob strani močni koli v vodo ter spojeni s poprečnimi kladami; preko teh klad so poleg kolov položene dolge deske, da se more priti peš na drugo stran. Te poprečne klade služijo za podlago, da bi se most, ki se ziblje med koli, ne potopil. Mi smo prešli, ali prav za prav preskakali

smo na drugo stran, tarantas pa je šel na most; seljaki poprimejo za vrv in srečno pritirajo most na nekoliko korakov od brega. Tu pa konjem noge spodersnejo in tarantas se potopi skoraj čez kolesa; prebrisani seljaki pa so takoj vedeli pomoč. Privzdignejo najpred zadnji konec, podložé nove deske, potem pa napnó vse moči ter potegnejo z velikim krikom voz na breg. Mi se vsedemo zopet v tarantas, katerega so srečno prepeljali, in za tri ure peljemo se skozi vrata gubernijskega mesta, kjer smo se namenili ostati najmanj dva dni.

Dva dneva našega počitka sta minula; pripravljamo se zopet na pot. Deža in blata nam se nij treba strašiti; kajti véraj je bil hud mráz in po noči je napadlo mnogo snegá. Naš voz je danes téljega, t. j. na štirih kolesih ležeče, kratke in široke, globoke in spodej zakrogljene neske, v njih pa pest slame. Vsedli smo se vanje noge na dnu raztegnivši. Vozimo se še-le malo časa, pa vsi smo že po enej strani do črnega obtolčeni, po nogah pa nam gomazé mravljinci in zdí se nam, kot bi se bilo vse mesó ločilo od kostí. Jamšček ustavi, mi spravimo skupaj vso zalogo kocev in druge odeje, naredimo iz njih visok sedež, primemo se drug drugzega za pod pazduhe, da ne bi se eden ob drugzega suvali, z ostalo rokó pa se deržimo trdno roba gugajočih se nesek. Krajina sè snegom pokrita bavi nas tje do lesa, kjer se cesta zvija, kakor kača; tu se drevesa od snežene teže tako nizko na cesto pripogibajo, da neprenehoma otrešamo z glavami sneg z vej na-se.

Kolesa po visokem snegu tekoč vedno véča in véča naraščajo, in vsled tega se voz vedno véše in véše dviga; že sedimo visoko kakor verh stolpa, tu pa se odlupi sneg od koles, in zopet smo nizko na tleh. Gosta megla zabranjuje nam razgled. Neštevilna množica drozgov in sternadov leta sem in tam nevedoč kod in kam, in njihovo žalostno, presunljivo čivkanje in čverčenje razmnožuje mnogoverstne odmeve po temnem lesu. Izmed gostih vej vsake jele cverlika roj senic, in tropa sivih vran posedla se je po brezovih vejah. Čim dalje tim slabše se vleče téljega; na bližnji postaji vsedemo se v kibitko. Po kratkem odpočitku nesó nas tedaj dalje lahke saní, kakor bistri sokol, po sneženi planjavi, od konjskih kopit kadí se sipki sneg kakor drobni prah, zvonec na drugi pa veselo cinka. Nepregledna snežena raván, izmed katere se le tu pa tam dviga v belo odejo zavita vasica, širi se na vse strani, povsod je vse tiho in mrtvo, le čreda psov, ki sledé za merhovino, podí se od kraja do kraja, in tropa krokarjev zbira se na mestu, kjer pod snegom berž ko ne kaki poginjeni konj leží. Jamšček sedaj ne išče ceste in postaj, temveč vozi naravnost proti mestu, ki je konec naše vožnje. Že se vozimo nekaj ur, mráz prihaja vedno ostrejši, tudi želodec zahteva svoje pravo. Na prvem holmcu se vstavimo, voznik verže konjem otep sená, položí čez kibitko široko desko a nanjo postavi samovar, na plehatej podlagi razpiše oglje, vspé ga v pečico pod samovar in mesto vode devlje va-nj čistega snega. Kmalo je bil samovár poln vodé, mi damo iz zaboja čaj, čašice in prigrizke, a za četert ure serkamo z neizrečeno slastjo gorko pijačo prigrizevaje zraven kruh in suho mesó. Ogledane kostí mečemo v sneg, kjer se je že tropa lačnih vran zbrala ter se za vsako bêtev požrešno med seboj pulijo. Ko pa je voznik dvajajsto čašico čaja izpil ter zopet vse na dotično mesto spravil, počí po konjih, in urno kot bi nas veter nesel derčimo po dalnej stepi. Med tem je zlezlo že solnce za obzor in večer nastaja po snežni ravani. Svetlo leskečejo zvezde, mesec pa, čez katerega veter lahke oblačke podí, razliva svojo blede luč po leskečej se stepi. Ko-

nečno srečujemo dolge verste saní, gotovo znamenje, da smo blizu svojega cilja.

Popolnoma gotovi, da pridemo najmanj za pol ure do postaje, jeli smo biti veseli in razne šale z veselimi pripovedkami so se verstile zaporedoma, kot bi bili že sedeli v topli sobi mestne gostilnice pri loncu mesá ter pili vino po ljubosti. Pa ostri, vedno rastoči mráz vleče nam usta vkup z neznano silo, besede nam ostajajo na jeziku, molčé sedimo poleg sebe zaviti v kožuhe kakor mumije, oči obračamo v daljavo, če že morda nij videti kje osvetljenega mesta, pa zastonj. Vsaki hip raste v nas prepričanje, da ne gremo pravo pot, kajti kolikor le oko preseže, vidimo samo sneg in sneg in sneg. Da bi se naše težave doversile, začné tako gosto mesti, da nam nij moč na nekoliko korakov nobene reči več razločiti; zraven pa brije oster veter zanašaje nam sneg naravnost v oči, tako da jih nij moč odpreti. Voznik nas zagotavlja, da je že tisočkrat prevozil to cesto, in da bi svoje besede poterdil, zleze z voza, grebe z rokama in nogama po vlažnem snegu iskaje germovja in gotova znamenja, po katerih se pozná cesta, kakor sam priterjuje. Pa ves njegov trud in prizadevanje ostane brez vspeha; sam spozná, da smo zašli.

Vozimo se dobro uro in konečno čujemo, se vé da še jako daleč, petelinovo petje in pasje lajanje. Voznik zavije takoj proti onej strani, podí konje, da gremo kot bi nas veter nesel, in oni glasi prihajajo vedno jasnejši, luči pa le nobene ne vidimo. Morda nam jo zakriva gosto zametje. Nakrat umolkne lajanje in kikirikanje, a mesto nju slišimo, kako gladni volcje v celih tropah po stepi se podeč žalostno tulijo ter svojo revščino vetrovom tožijo. Čmernost zgine, ali strah se nas poloti: némamo ni puške ni samokresa, bič pa je slabo orožje zoper požrešnega volka; ali jamšček se nam smeje rekoč, da dokler se guglje zvonec na dugi, ne bode nobenega volka blizo. In res se nij približal ni jeden, morda pa le zató, ker smo bili v nekolikih minutah v vasi, niti da bi jo bili prej zapazili. Pa povsod vse tiho, kakor o polnoči, in razsvitljenega okna bi zastonj iskal; nakrat pa zalaja nekje pes, a v tem hipu se oglasi nekoliko iz spanja izdramljenih pasjih gerl na vsakem dvoru in iz vsake lope. Ustavimo se pred veliko hišo, po koje dvorišču so se sprehajali slobodno trije konji. Jamšček terka na vrata, pa nikogar nij odpirat; jamšček nabija z bičnikom po njih, kolikor le more, — pa nihče se ne gane. Preplašene kobile dirjajo sem ter tja po dvorišču, in psi so priderli k vratom lajaje, čuda da nijso postali hripavi, — pa nič ne pomaga; v hiši morda prebivajo sami gluhi. Pa jamšček je dovtipni dečko: pod sedežem ima nekoliko večih in nekoliko manjših kamenov; te vzame, vsakemu izmed nas dá kake tri rekoč, naj vse tako delamo kakor on. Pak odskoči nekoliko korakov od vrat ter luča manjša kamenja na dvor, tako da padajo ravno med pse, kateri so bili s tako prederznostjo grozno razdraženi, ter so jeli strašno tuliti in renčati, da nam je kar po ušesih zvenelo. Sedaj skoči jamšček zopet k vratom ter tako silno s kamenjem po njih bije, da se je vsak udarec kakor gromoviti strelj razlegal po vasi. Konečno se odpró vrata in mi stopimo noter. Izba, v katero nas pelje zaspan mož, je tako napolnjena, da ga nij skoraj mesta, kamor bi mogli stopiti. Blizo duri je nastlano nekoliko slame in na njej leží pet kožuhov; kožuhi se začnó gibati in iz enega se prikaže glava, iz drugzega noga, iz tretjega roka, četerti se popolnoma skloni, peti pa je prazen; ležal je v njem gospodar, ki nam je prišel odpirat. Na peči leží cela kôpa otrok in mati med njimi; otroci se raztezajo in eden jame jokati: mati ne-

koliko vstane, verže črezen kožuh in zopet spi dalje; otrok pa stori ravno tako. Vsaka klop ima nekaj spalcev; tu stanujejo najmanj tri rodovine. Naredé nam prostor za mizo, prinesó samovár, zaneté ogenj ter pogrejejo večerjo; mi pa pozvedamo, kako daleč smo zašli in kako dolga je še pot. Odgovor se glasi še precej ugodno: do mesta je samo tri ure. To naznanilo nam je povernilo zopet ves pogum, in vedoč, da bi morali domači bedeti, ko bi tukaj prenočili, odpeljemo se po dveurnem odpočitku dalje. Zgodaj rano pozdravili so nas naši prijatelji v mestu. —

Josip Jungman.

(V slavo stoletnice spisal J. Steklasa.)

Česki narod je slavil 12. in 13. julija ne samo v svojem glavnem mestu, Zlatej Pragi, nego tudi po vseh večih in manjših mestih, kjerkoli se čujejo glasovi českega narodnega jezika, na najsvetaneji način stoletnico vernega, častitega in marnega svojega sina, Josipa Jungmana.

Žalostno je bilo stanje českega naroda pred Jungmanom. Knjig českih se je jako malo pisalo. Po mestih je nemški jezik českega prevladal, pa še bolj v palačah plemstva, koje je pozabilo nekdanjo slavo českega naroda. Bilo je ljudij, ki so se sramovali javno govoriti materinski jezik, v katerem so pervikrat svojega očeta in mater pozdravili. Sramovali so se govoriti jezik svojega Zaboja in Slavoja, Libuše in Premisla, Bretislava in Večeslava in drugih slavnih pradedov. Tuji običaji so se jim bolj dopadali nego domači.

Bilo je pričakovati, da mora ta nekdanj tako slaven narod čisto propasti — in bilo je zares velikih mož českih, kakor Dobrovski, ki so brojili česki jezik med mrtve.

Ali pravim sinovom domovine in pravim rodoljubom vendar ni uternila posljednja iskra domoljubja. Še je imela Česka v tem strašnem položaju mladenčev, ki so v svojih mladih srcih verno ljubezen do svojega jezika in svojega naroda gojila. Tedajšnja vlada se je protivila vsakemu rodoljubju. Cesar Jožef II. je hotel ves slovanski živelj potopiti v nemškem; ali tudi tù mu je spodletelo, kakor pri mnogo drugih namerah. In akoprem so znali česki domoljubi, da bode njihova plača za trud samo posmehovanje, poruga, osramotenje, krivica, preganjanje vsake verste, vendar so njihova serca vzplamtela od ljubezni za svojo domovino.

Vsi so bili stalni pri svojem podvzetju. Niso se dali odverniti od svojega početja, delali so neutrudljivo dan in noč; pomanjkanje vsakdanjega kruha so si nadomeščevali z ljubeznijo do domovine; stradali so, žertvovali se, umirali z navdušenjem, ali zares tudi odnesli sè seboj s tega sveta to največe veselje, da njihovo mesto ne ostane prazno, nego da so s kervjo svojega serca pomnožili broj rodoljubov; da misel, probuditi česki narod za kulturno življenje, ni bila več domišljija, nego da je leto za letom postajala resnica. In zares so oni v tem pokazali velik čudež: celemu, že skoraj pokopanemu narodu dali so spet novo življenje.

Tak mladaneč je bil J. Jungman, kteremu je bila prva in glavna pa tudi tugobna naloga, da svojim sovremenikom in potomcem odkrije veliko bogastvo narodnega jezika, da probudi v mladih in starih ljubezen do jezika, ki se je imel v bodočnosti glasiti celo v palačah protivnikov.

V tej težnji pa ga je podpirala najbolj njegova izvanredna marljivost, njegovo redko poštenje, z eno besedo ves njegov značaj, ki ni dopuščal, da mu bo kdo sovražnik, kdorkoli ga je samo malo poznal.

Njegovo dolgoletno delovanje je rodilo spasonosni plod, s kterim se še danes ves česki narod ponositi more in s kterim se bodo ponašali najkasnejši potomci. Njegov česko-nemški rečnik, kterega je sè svojimi prijatelji polnih 30 let sestavljal, je delo zares velikansko, kakoršnega ne spišejo pojedinci, nego cela društva. Ta rečnik bo ostal za vedno neprecenjeno blago českega naroda, kteremu je bilo čisto in bogato vnelo za dalnje naobraževanje. Drugo važno delo iz njegovega peresa je povest česke književnosti in mnogo prevodov iz drugih jezikov. Cesar Ferdinand I. sam ga je počastil za njegove zasluge z viteškim redom Leopoldovim.

In kdo je bil ta mož, kterega stoletnica se tako slovesno obhaja? J. Jungman se je rodil v Hudlicih 13. julija 1773. l. Oče mu je bil prost kmet, ki se je največ z bčelarstvom bavil. Početne šole je obiskal deloma doma v svojem rojstnem kraju, deloma pa v Berovnu pri nemških pijaristih; gimnazijalne nauke pa je doveršil v Pragi; tukaj je dokončal že l. 1799. modro- in pravoslovne nauke. Ali v kratkem zapusti to znanje ter se posveti s celo dušo učiteljskemu stanu. Postal je v kratkem učitelj na gimnaziji v Litomericah. Leta 1815 pride na gimnazijo v Prag in tukaj postane doktor modroslovja. Po 20letnem jako koristnem delovanju je bil imenovan za prefekta te gimnazije. V teh letih je on največ delal za korist svojega naroda. Za njegove zasluge v učiteljevanju, v znanosti in literaturi ga je počastil cesar sam, kakor je bilo že omenjeno. Praško vseučilišče ga je odlikovalo kot svojega sočlana dvakrat z dostojanstvom dekana filozofijskega fakulteta od 1820—1838. l. Leta 1840. pa je bil povišan na njeno največe čast, na čast rektorja magnifika. Leta 1830 bil je od narodnega českega muzeja imenovan za člana zbora za naobraževanje jezika in literature česke; in ravno tistega leta izbralo ga je učeno društvo krakovsko za svojega člana, štiri leta kasneje kr. česko društvo znanostij in umetnostij v Beču za svojega pravega člana. Ali že 16. listopada 1847 pobere ga neusmiljena smert. Njegov pogreb je bil javni dokaz, kako je njega ljubil česki narod. Tisuč in tisuč ljudij ga je spremljalo do njegovega groba in malo jih je bilo med njimi, ki bi se bili spominjali tako slavnega pogreba.

Kdor je videl Česko leta 1773, ko se je Jungman narodil, in spet pri njegovem pogrebu, mogel je videti, kam je dospel ta pokopani, ali po J. Jungmanu spet prebujeni narod.

Leta 1859. zazidali so mu pločo na njegovo rojstno hišo in vsako leto se za njega berejo requiem.

J. Jungman je bil kot učitelj blag in milostljiv, kot učenjak globok mislilj, ter delaven in ponižen, kot človek pa v vsakem obziru pravi uzor plemenitega poštenjaka. J. Jungman pa ni samo skrisitelj česke narodnosti iz stoletnega spanja, nego on je bil prvi izmed onih slovanskih mož, ki so poleg ljubezni do svojega naroda tudi s celo dušo ljubili druge narode majke Slave; on je bil prvi med onimi, ki so prebujevali literarno uzajemnost Slovanov. Radi tega smo svetkovali tudi mi Slovenci v duhu stoletnico J. Jungmana, ker se ta svetkovina tiče vseh Slovanov. Tebi pa, draga slovenska mladež, naj bode J. Jungman, ta slavljeni patrijarh česke književnosti, za vedni uzor. Človeku namreč ne dá slave ne rod, ne bogastvo, nego čversta volja, pošten značaj in neumorna delavnost. Te lepe čednosti naj bi krasile

tudi našo slovensko mladež, ker samo tako je njej mogoče sebi in svojemu narodu pridobiti slavno ime ter doseči cilj, za katerim moramo, da nesprestano težimo.

Na sveti večer.

(Spisal Št. Kociančič.)

Sveti večer je; gore, doline, hiše in drevesa pokriva visok sneg, na nebu miglja neštivilno zvezd, kakor da bi bili ljubi angelji novorojenemu detetu Jezusu na čast toliko lučic prižgali. Zares, kako neki ne bi se veselila zemlja in nebo, saj je praznik in god Jezusovega rojstva; nebesa so rosila, in oblaki so pravičnega dežili, zemlja se je odperla, in je rodila Izveličarja; ta dan prepevajo vesele pesmi ne samo angelji v nebesih, ampak tudi ljudje na zemlji — in vendar v revni hiši, kamor te zdaj popeljem, mili bralec! ni veselja, ni radosti. —

Saboto zvečer je bilo; reven tkalec je ravno velik kos platna dotkal, ktero je bil koj po poslednji nedelji osnoval; reči pa se tudi mora, da je bil tkalec, kakoršnih se le malo najde; nobeden drugi ne bi bil v enakih okoliščinah boljšega platna natkal.

„Pojdi zdaj“ — reče tkalec svojemu staršemu sinu, ki mu je že eno leto pri delu pomagal, in je bil tako rekoč njegova desna roka — „pojdi v tovarno, in nesi to platno tovarniku. Malokdaj mi je bilo mogoče tolik kos platna v tednu natkati, zdi se, da mi je ljubi Jezusček pomagal, kteremu sem se med delom celi teden vsaki dan priporočeval, da naj moje delo blagosloví. Pri teh besedah si je z rokavom solze v očeh obrisal, ter pristavil: „Pojdi in podvizaj se, in ako Bog da, bomo jutre, na sveti dan, zopet kaj gorkega jedli. Dosti lakote smo prestali in ljubi Bog nam ne bo zameril, da si želimo malo boljše jedi za ta sveti praznik.“ Med tem je bil platno vkup zvil, Janezu dal in mu rekel: „Zdaj pa pojdi v božjem imenu!“ sam pa se je vsedel na stol zraven okna, da se je malo odpočil, ker reči moramo, da celi ta teden ni počival ne po dnevu, ne po noči. V sobi je bilo vse tiho, merzlo pa je bilo notri ravno tako, kakor zunaj pod milim nebom. Tihota, v kateri je bil, zbujala mu je kaj posebne misli, posebno ko je na pokopališče pogledal, ki je bilo samo nekaj korakov od njegove bajte oddaljeno. Luna je že temo razsvetljevala.

Ravno danes je trinajst let — tako je tkalec sam pri sebi žalostno govoril, ko sem svojemu očetu oči zatisnil; to ti je bil žalosten sveti večer: V omari ni bilo kruha, derv ni bilo, da bi si bili zakurili, in za očetom nisem družega podedoval, kakor siromaštvo. Ubogi oče! Bog vam daj večni mir in pokoj! Ubožni ste bili res, pa pri tem ste bili pobožni ves čas svojega življenja noter do zadnjega zdihljeja. Na to se je zamislil, ali njegove solze so pričale, kaj v svojem srcu čuti. — Mili bralec! ta dobroserčni ubogi tkalec je predmet te naše povesti; zdaj ti povemo še nekaj drugih okoliščin, ki njega zadevajo, da zamoreš lažje vse razumeti, kar mislimo povedati.

Tkalecova hiša je bila skoraj konec vasi, kar si lahko že iz tega posnel, kar sem malo pred rekel, da je bilo od njegovega stanovanja do pokopališča samo nekaj korakov. Vas je stala v dolini, in posebno zdaj, ko je bil potok ves zamerznen, in ni roštal mlin, je bilo ondi vse tiho, in le malokdkaj se je s ceste škripanje kakega voza slišalo. In akoravno je bilo v hiši dokaj merzlo,

vendar je bilo bolje pod streho v bajti, kakor pod milim nebom.

Naš tkalec tedaj je sedel na svojem stolu ves zamišljen; kar zasliši pred hišnimi vrati, kakor da bi bil kdo butaro derv na tla vergel. „No, moja uboga žena je domú prišla,“ pravi, in zadel jo je bil, ker v tem trenutku se vrata odpró, žena stopi noter, in nese v naročji blizo osem let starega otroka. Ona je bila šla z otrokom vred v bližnji gozd derv nabirat, pa na enkrat je vstal tak hud mraz, da ubogi otrok ni več prestajati mogel; ter je začel jokati in svoje zamodrele in zmerznjene ročice proti materi stegovati. Mati je bila prisiljena vzeti ga v svoje naročje, zato je tudi komaj toliko derv domu prinesla, da so mogli le dvakrat ž njimi ogenj zanetiti.

„No, hvala Bogu, da sem le doma,“ reče trudna žena, ko v hišo stopi in otroka v posteljo dene, ki jej je bil v naročji zadremal. „Jaz sem danes slab dan imela, bojim se, da je otroku zmerznila roka ali noga.“ In med tem, ko je tako govorila, mu je čizme sezuvala, ter oterpnjene ude otročiču z volnenim kosom suknja dergnila.

Tkalec vstane, zanéti ogenj, in pové ženi, da je platno že gotovo, in da ga je Janez že nesel v tovarno, in da mora kmalo nazaj biti z denarjem. Soba se je začenjala ogrevati, ledene cvetice na oknu so se že tajale, in dobri tkalec je hotel ravno ženi reči, kaj naj napravi, da bodo sveti dan obhajali, kakor se spodobi, kar se odprejo vrata in noter stopi Janez, ali tako nevoljen in žalosten, da je le s težkim srcem v hišo stopil. Pod pazho je imel velik zavitek platna. Žalostno pogleda očeta; ker pa je oče še zmirom tako veselo na-nj gledal, kakor da bi bil novorojeni Jezusček sam k njemu pod streho stopil, da z bogatim milodarem njemu v siromaštvu pomore, se je toliko premagal, da je platno na mizo postavil, ker ga je tako nazaj prinesel, kakor ga je iz doma nesel.

Lahko si vsakdo misli, kako se je prestrašil tkalec, ko je Janez platno nazaj prinesel. Videti, da je vse njegovo upanje uničeno, je bil zares žalosten pogled. Njegov obraz obledí, kolena se mu tresejo, kakor človeku, kteremu berejo obsodbo v smert, in da ni omahnil in na tla se zgrudil, moral se je z rokama stola poprijeti. Ni oče, ni Janez nista vedela besede spregovoriti. Janez se vsede na klop, s komolcem na koleno, z roko pa podpira glavo, nemo na tla gleda. Siromašni tkalec na zadnje spregovori: „Janez! zakaj si platno nazaj prinesel? Saj povej, kaj se ti je zgodilo!“ Janez še vedno s pobešenimi očmi na tla gleda, toda malo potem privzdigne glavo, globoko izdihne, ter z omolklim glasom odgovori: „Koj vam povem, kaj se je zgodilo, saj prigodba je kratka. Kakor ste mi rekli, sem se podvizal s platnom v tovarno, in ko sem stopil skoz velika vrata, da grem v pisarno, najdem dva soseda, Malnarja in Majarja, ktera mi govorita: Janez! če imate le še en kos kruha doma, verni se nazaj domú, ker danes se nič ne opravi. Tovarnik plačuje danes z gotovim denarjem samo najboljše platno, večidel pa daja za platno le eno marko ali znamenje svoje tovarne, pa čakaj denarja! in še najboljše platno pod ceno plačuje. Jaz se jima zahvalim za opomin, pa grem naravnost v pisarnico, kjer sem že več njih našel, kterih je vsaki svoje platno pod pazho držal. Verujte mi, ljubi oče! to je bil žalosten pogled, na vseh obrazih se je žalost in reva kazala, nekteri med njimi so bili taki, kakor da niso že tri dni kruha jedli. Postavim se v neki kot, od kodar sem vse lahko videl. Jaz sem bil najzadnji, in nisem dvomil, da naše platno ima mero, saj med vsem tistim

platnom nisem nobenega videl, da bi bilo bolje kot naše, ter sem se gotovo nadejal, da na našem platnu nobenega pogreška ne najde. Ko pride versta na-me, stopim s platnom k mizi, in on platno pazljivo ogleduje; na to vzame svoj pečat, da bi na nje svoje znamnje vtisnil. To mi je bilo dovolj, kar zgrabim mu iz rok platno, in zavpijem: „Vi, gospod ste pravi oderuh! ki hočete ubogim kervavo zasluženi denar pritergati.“ Pri teh besedah planem ven skozi vrata. Jaz ne vem, kako sem ven iz tovarne prišel, ker sem se še le takrat zbrihtal, ko sem od lune obsijano okno naše hiše zagledal. Sedaj se že lahko še naprej postimo, dokler nas mila smert ne reši, ali nam Bog kake posebne pomoči ne pošlje.“

Dokler je sin govoril, je oče tiho molčal, in deržé se stola stal in se ni ganil; ko je pa umolknil, potegne kapo z glave, sklene svoje roke k molitvi, in oberne oči na podobo, ki je na steni visela, in katero je po navadi v svojih nadlogah s solznimi očmi pogledoval. Bila je podoba našega ljubega Zveličarja, s ternjem kronanega, in z vervmi povezanega, ki je v roki terst deržal. Kolikor dalje je ubogi hišni oče to podobo gledal, tem ložej je prenašal svojo nesrečo. „Ecce homo!“ t. j. poglej, človek! zdihne, in zraven peči je tudi žena pokleknila, roke k molitvi sklenila, in na podobo terpečega Jezusa gledala, ki je zavoljo nas toliko prestal.

Med tem, ko je naša uboga družina tako molila, zasliši se zunaj na enkrat velik krik. Vsi se prestrašijo, in se pogledujejo; ubogi tkalec odpre okno, in vpraša memogredoče: Kaj je? Ali predno mu kdo odgovori, sliši se od vseh strani krik: „Gori, gori!“ in komaj je prešlo par minut, je zubelj beli sneg rudečil, klenkanje zvonov je ljudi sklicevalo in neke osebe so po celi vasi od enega konca do drugega tekale, da so ljudi na pomoč klicale. Tkalec pozabi na svojo lastno nadlogo, zavije se v gorek plajšč, njegov sin skoči ravno tako na noge, ter se ven podasta, doma pustivši samo mater in pa njenega spavajočega otroka.

Jezus, Marija! zavpijeta, in sklepata roke, ko prideta memo vogla, in zagledata, da četert ure oddaljena tovarna gori, in rudeči zubelj nad streho proti oblakom šviga. Da-si je tovarnik ju zatiral in skoraj lakote ginili puščal, vendar sta vse to pozabila, ter hitela kar sta mogla, da bi ogenj gasila. V kratkem sta bila na mestu, in gotovo ju je bilo sila treba, ker gasilne brizglje niso še iz soseske bile pripeljane, ljudje pa, ki so bili v tovarni, so vsi zmešani sem ter tje letali, kakor da bi bili brez glave.

Pritekli so bili tudi drugi ubogi tkaleci, kateri so bili nocoj namesti gotovega denarja za svoje platno le črn pečat dobili. Še precej dosti jih je bilo vkupaj, pa so roke križem deržali, in nemarno ogenj gledali.

„Sosedje!“ jim reče naš tkalec, ko do mesta prispe — „kaj stojite tukaj brez dela in zijate prodajate; gasite, za božjo voljo! ali ne vidite da je velika sila!“

„Tudi nam je bilo žal, in je še žal da gorí; toda ker zastran tovarnika lakote ginemo, zdaj . . .“

„O Bog! odpusti nam naše dolgé, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom“ — zavpije pobožni tkalec, in preseče besede nevoljnim sosedom, ter je siloma priganja in je prosi tako dolgo, da se vsi akoravno nekteri neradi zberejo in pomagajo gasiti.

Gospodar tovarne je čepel v svojem hramu, in se ni upal ljudem se pokazati, ker si je bil zvest svoje nečlovečnosti, in se je tedaj bolj bal maščevanja teh ubozih ljudi, kakor samega ognja. On je vse slišal in videl. — Ti ljudje, tako si je sam pri sebi mislil, bodo zdaj ma-

ščevaje se mi vso tovarno oropali; na videz se zbirajo, kakor da bi ogenj gasili, prav za prav pa le, da me okradejo. — Ali kako vse drugače se je godilo! Ti ljudje so pustili maščevanje Bogu, oni pa so se gašenja krepko lotili, velike gredi so na zidove nastavili, in hiteli so z nevarnostjo lastnega življenja na streho, da so goreče grede s strehe vergli in ognja ovarovali, kar še ni gorelo. Ko so tako ognju ubranili, da ni mogel naprej, so nastavili brizgaljke, da bi ogenj popolnoma pogasili; toda mráz je bil tako hud, da je voda v brizgaljkah bila vsa zmerznjena. Treba je bilo vodo poprej v kotlih segreti, da so jo mogli pri gašenju rabiti.

Že so vsi mislili, da je ognja konec, ko se zruši z velikim ropotom, kakor da bi bilo zagromelo, bližnje podstrešje, in se zavali na streho ondi zraven stoječega hrama, in plamen ognja zopet šviga.

Ko to vidi tovarnik, ki je bil v svoji sobi, skoči ven ves bled kakor smert, ker si je mislil, da mu zdaj ogenj celo premoženje uniči. „Znesite vse ven! znesite vse ven!“ je s slabim glasom vpil, in ključ v trepetajoči roki nesé kazal vrata, ki se imajo odpreti. Janez priskoči koj, zgrabi naglo ključ ter pravi: „Ne bojte se, gospod! z božjo pomočjo bomo vse rešili!“ Tovarnik zarudi v obrazu in pobesi oči. Janez odpre vrata, njegov oče plane za njim, za njim vsi drugi. Težavno je bilo vse iz hrama rešiti, ker pod veliko težo je streha bila zelo potlačena in po mestih vderta. Vkljub pa vse nevarnosti, ki je vedno naraščala, so vse v hramu na kupe zloženo platno ven na dvorišče zvalili; veči del je bilo že vse ven spravljeno; kar se je streha gibati začela, dim je bil pa tako gost v hramu, da ni bilo notri več prestati, da, ves hram je stal že v ognji. — Tkalec razbije okno, da je mogel dim ven: to je bilo marljivim gasilcem dovolj, ki so bili že tako vsi črni, kakor da bi se bili s sajami očernili; vnovič planejo v hram, in prinesejo srečno vse do zadnjega ven, tkalec s sinom je najposlednji iz hrama prišel; ako bi bila le par minut še notri se zamudila, nikoli več ne bi bila prišla ven, ker se je pri tej priči goreča streha poderla.

Za pol ure potem je bil ogenj popolnoma pogašen, in možje so se vsake na svoj dom razšli.

Gospodar tovarne je tiho žalostno na vertnem zidu slonel, osramoten od požertovalnosti teh ljudi, ktere je on tako neusmiljeno tlačil, in oni, namesti da bi se bili maščevali, so mu njegovo premoženje rešili. — Ravno polnoči je bilo, in zvon je vabil verne v cerkev; zvonov glas mu je posebne misli budil. Misliti je začel na preteklost, in v nocojšnem prigodku je spoznal perst božji. Ako bi ga bil sedaj kdo videl! Poprej terdoserčni človek je zdaj solze prelivail.

Pa pogledjmo, kaj se je med tem v hiši našega tkalca godilo.

Oče in sin prideta domú, in ko stopita skozi vrata v hišo, rečeta: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

„Na veke, amen!“ odgovori pobožna žena, ki je bila v skerbi zastran moža in sina, ter Boga prosila, da bi ju ovaroval vsega zlega.

„Mati!“ pravi jej zadovoljno tkalec, „to ti je bil velik požar; malo je manjkalo, da ni tovarna vsa pogorela, toda, hvala Bogu! dober kos poslopja, in vso robo smo rešili.“

„Bog bodi zahvaljen, da ni večé škode; pač je strašno le pomisliti, da ogenj vse uniči, kar si je človek z velikim trudom in skerbjo vkup spravil.“

„In poglej, kako čudovita je božja previdnost, da je ravno nas zbrala, da smo rešili premoženje njemu, ki je bil naš tlačilec; ker gotovo, ako ne bi bili mi pritekli

gasit, vse njegovo blago bi bilo ravno tako lahko upepeljeno, kakor je bilo lahko pridobljeno.“

„Oče!“ mu seže Janez v besedo — „jaz menim, da tudi njemu ravno take misli zdaj po glavi hodijo, in da ne bo nikdar tega večera pozabil. Ko je smertnoble iz svoje sobe planil, in na hram kazal, ki je že začenjal goreti, je s slabim glasom, da smo ga komaj slišati mogli, rekel: „Znesite vse ven! znesite vse ven!“ Roka, v kateri je ključ držal, se mu je tresla, in njegov obraz — saj veste, oče! sicer tako ošaben — bil je sedaj tako bel kakor kreda. Jaz sem pristopil, on pa, kakor da bi ga bilo sram, je oči pobesil in zarudel.“

„Bog ga pripelji na pravo pot!“ — dopolni tkalec, in pristavi: „Pa morebiti bo že čas, da gremo počivat.“

Dobra tkalčeva žena prikima z glavo, na to vsi pokleknejo, sklenejo roke, opravijo svojo večerno molitev, pristavijo še en očenaš za spreobrnjenje tovarnika, in potem se vležejo. V kratkem so vsi trije tako terdo zaspi, da je nekdo dvakrat že na duri poterkal, in še se ni nobeden prebudil.

„Kdo je?“ zavpije Janez, ko v tretjič poterka.

„Kaj pa je?“ vpraša oče, ki se je med tem tudi zbudil.

„Meni se zdi, da je nekdo na vrata poterkal.“

„Molči, molči, sanja se ti; kdo bo tako pozno v noči k nam prišel?“

„Ne sanja se mi ne, očka! nekdo je terkal“ — pravi Janez, in skoči s postelje in se začenja oblačiti, kar četrtekrt poterka.

„Poterpote malo, kmalo pridem!“ odgovori Janez neznanemu ponočnemu obiskalcu; prižge luč, tkalec vstane tudi, in ravno tako žena.

Mili bralec! kaj meniš kdo je terkal? Nobeden drugi kakor gospodar in lastnik tovarne.

„Ljubi moji!“ — pravi bogatin, ko v hišo stopi — „tako terdno ste spali, da bi vam kdo lahko hišo ukradel.“ Pri teh besedah svojo roko izpod plašča potegne, tkalcu roko stisne, pa se zopet v plašč dobro zavije, in govori: „Tukaj je tako mraz, kakor zunaj pod milim nebom. Zanetite vendar malo ognja.“ Janez priskoči koj k ognjišču, pristavi nekaj derv in zakuri, tako da se je soba malo zgrela; ali s tem je tudi poslednjo tresko, ki so jo pri hiši imeli, spalil.

„Zdaj je že dobro“ — pravi gospod, ter se vsede, in prijazno pozdravi gospodinjo, ki je ravno iz spalnice v kuhinjo stopila.

„Ali veste pa tudi, zakaj sem k vam prišel? Hotel sem vam kaj za sveti večer prinesiti, in kakor se mi zdi, nisem še prepozno prišel“ — in tu zakriči: Jože! Na to stopi v hišo njegov sluga z velikim košem, v katerem je bilo mesa, kruha, vina, moke in več takih reči. „Vzemite to malo za vašo požertovalnost, katero ste pokazali, ko ste ogenj gasili v moji tovarni. To je prav za prav za hišno gospodinjo, da vam more za sveti dan kaj boljšega na mizo dati. Da pa ne bote pri tem zmerzovali, dobite jutre še en voz derv. Za vas pa, moj dobri tkalec, sem prinesel in vam tu naštejem sto belih tolarjev. In ko napravite zopet kaj platna, le k meni ga prinesite, jaz vam ga gotovo vzamem in pošteno plačam. Pozabite vse, kar je bilo! Samo to vam hočem še reči: jutre po službi božji pošljite k meni vse tiste, kateri so vam pomagali pri gašenju ognja, ker jih vi bolje poznate.“

Ubogi ljudje niso sami vedeli, kaj naj od veselja počnejo; tkalec je pokleknil, in žena je gospodove roke zgrabila, toda tovarnik se jim je umaknil, rekel je, naj za-nj molijo, pa se je v svojo kočijo vsedel in urno od-

derdral. — Naši siromaki so stali od veselja, kakor da bi bili okamnili.

Janez je težko čakal jutra, da je mogel veselo novice prinesiti tistim, ki so pomagali ogenj gasiti. Ni treba, da pravim, da so bili vsi bogato obdarjeni. Samo to moram še pristaviti, da je bil lastnik tovarne potem bogaboječ in usmiljen človek; strašni prigodek na sveti večer ga je zdramil, spoznal je v njem božjo roko, ktera rani, da potem ozdravi.

Blagovoljni bralec! hotel sem ti s tem pokazati, da „kjer je največja sila, ondi je Bog s svojo pomočjo najbližej.“ Uči se od tega ubozega tkalca, kako „treba na Boga zaupati, in svojim zopernikom odpustiti.“

Družba sv. Mohora.

Komaj so končana letošnja družbina opravila, že je treba skerbeti za prihodnje leto. Tudi za 1. 1874 je udom namenjenih šestoro knjig. „Življenje svetnikov“ bode z devetimi snopičem doveršeno in se tiska v 25.000 iztisih. Nadaljuje se drugi del „Kristusovega življenja“ v drugem snopiču. Za tema knjigama pridete na versto dve novi ena bolj zanimiva in podučljiva od druge: „Občna zgodovina“, katero spisuje profesor višje gimnazije v Varazdinu gosp. Josip Staré. Pervi zvezek obsega zemljepisni pregled starega sveta in zgodovino starega veka od najstarodavnih časov do Rimljanov. Rokopis za 1. snopič je doveršen in pojde v kratkem v natis. „Knjiga človeških iznajdb“, ki jo spisuje g. Ivan Tušek, profesor višje gimnazije v Ljubljani, bode lehkoumljivo po domače seznanila družbenike z raznimi iznajdbami, po katarih je človeštvo napredovalo od starih časov do sedanjih.

Da pa ustreza družbin odbor živi potrebi in od raznih strani ponovljeni želji, bil je v odborovi seji dne 26. avg. enoglasno sprejet predlog: naj družba sv. Mohora že prihodnje leto izda „Domačega zdravnika“, ako se posreči pridobiti sposobnega strokovnjaka, ki bi ob pravem času rokopis doveršil. Bistveni pogoji so ti-le:*)

1. Namen „domačega zdravnika“ bi bil, dajati dietične navode, kako se ravnati v početkih bolezni, predno dojde zdravnik. Nikakor ne bi pa knjiga razkladala ozdravljanja bolezni brez pomoči zdravnikov po mazaškem potu. Omejila bi se na dietiko v boleznih, katero, dasiravno je prva podloga zdravljenju, ljudje zlasti na kmetih vedno še najbolj zanemarjajo. „Domači zdravnik“ bi podučeval, kaj storiti pri naglih boleznih, dalje pri kugah, pri raznoverstnih nesrečah n. pr. utopljenja, zmerznjenja, pri ožganih, obešenih i. t. d.

2. Knjiga naj bi obsegala kakih 5—6 tiskanih pol.

3. Rokopis naj se pošlje vsaj do 1. januarja 1874. 1.

Tiskana pola se pisatelju nagradi s 40 gld. in nagrada se izplača takoj po doveršenem natisu.

Pisatelj, ki je volje pod temi pogoji knjigo spisati, naj to družbenemu tajniku naznani do 1. oktobra.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. Fare so dobili č. gg.: Jož. Martinis Požarnico in Mat. Polak Šmarjeto; Pavl Rainer Blatnigrad; Andrej Kernjak Vrate. — Č. g. Janez Stiberc gre za provizorja

*) Slavna uredništva slov. časopisov uljudno prosimo, da ta razpis ponatisnejo.

v Št. Ožbalt in č. g. Simon Cojer v Blače. Č. g. Franc Jančar prestopi v nemški red. Za kaplane so postavljeni: Val. Kraut na Rudo; Jakob Papler v Kotmaroves in Peter Šventer v Smohor. Umerla sta: č. gg. Bartl. Lasnik, duhoven v pokoji, in č. g. Andrej Koler, župnik pri Št. Ožbaltu. R. I. P.

† **Anton Lésar.** Iz Ljubljane nam je došla pretužna novica, da je zamerl visoke česti vredni g. Anton Lésar, profesor verozakona na viši realki, tajnik slov. Matice, poverjenik družbe sv. Mohora za Ljubljansko dekanijo. Rojen v Ribnici dne 14. januarja 1824 in 31. julija 1847 v mašnika posvečen je ravno pred mesecem s svojimi duhovnimi tovarši v Št. Vidu nad Ljubljano 25letnico obhajal — a bolehal je že dolgo in 31. avgusta se je preselil v večnost. Povsod, kjer se glasi jezik slovenski, povsod, kjer šteje družba sv. Mohora ali Matica slovenska svoje družbenike, je slavnoznano tudi Lésarjevo ime. Kajti poleg učiteljske svoje službe je ravno tema zavodoma žertoval in daroval vse svoje obilne zmožnosti in moči. Matici je bil več let sem marljivi tajnik, uredoval je vsa njena slovstvena dela in se neprestano trudil za njeni razvitek. Zraven pa je bil rajni ves čas zvest prijatelj in nesterpno delaven poverjenik družbi sv. Mohora. Leto za letom jej je privabil novih udov, tako, da šteje letos družba v sami ljubljanski dekaniji 23 dosmertnih in 791 letnih udov! Neutrjena njegova delavnost za blagor in zdravo omiko svojega ljubljenežnega naroda mu je izkopala grob prerani; ali zadovoljno je stopil va-nj, ker svest si je bil, da ga je ljubil čisto in stanovitno do konca. Slava in hvala mu večna in pokoj njegovemu pepelu!

Nov slovenski političen časopis „Slovenija“ se osnuje v Ljubljani. Zastopal bode stari slovenski program: „Vse za vero, dom in cesarja,“ branil bode ne le naša narodna ampak tudi verska načela in tako ustrezal vsestranskim potrebam slovenskega naroda. Tudi mi koroški Slovenci pozdravljamo s serčno radostjo ta času primerni in skrajno potrebni sklep. Želimo le to, da „Slovenija“ še pred novim letom začne izhajati in sicer ne po trikrat na teden, ampak takoj kot dnevnik. Zakaj — ni težko uganiti. „Naroda“ in njegovih neprestanih psov so siti vsi.

„Izvirke premožnosti“ se imenuje mala knjižica, katero je neutrudljivi slovenski pisatelj Josip Godina v Terstu za prosto ljudstvo spisal in na svetlo dal. Namen knjižice je, kakor g. pisatelj v predgovoru sam pravi, da se ljudstvo iz nje nauči, „kolikor je le mogoče v vseh za-nje važnih in koristnih rečeh, posebno pa v dobrem gospodarstvu, ker je to pač prava podlaga naši sreči in zadovoljnosti na svetu.“ Obsega pa sledeče članke: Delo in njegova moč — zaupanje in zanašanje na samega sebe — umna in pravočasna poraba ugodnih priložnosti — denar in ravnanje z njim — berzdanje nagnjenj, poželenj in navad — dobro gospodarstvo — kako se človek lahko ogiblje škodnih dolgov — hranilnice in pomočna društva — društva zmernosti — o komunizmu in socializmu — skerb za zdravje — obnašanje z ljudmi — prava pobožnost. — Knjižica, ki šteje 108 strani, velja samo 30 nkr. in se dobi pri gosp. pisatelji v Terstu.

Št. Jakobska posojilnica v Rožu je po pravilih s 1. septembrom t. l. pričela drugo leto svojega delovanja. Pervo leto, od novembra 1872 do konca avgusta 1873, t. j. v desetih mesecih kaže račun 22.398 gl. prejemkov in 21.396 gl. izdatkov pa 1002 gl. gotovine, torej 44.796 gl. vsega premeta. Zadnje nedeljo meseca septembra se skliče občni zbor, da se bo poročalo v društvenem napredku in se odkaže dividenda na posojila, kar poročimo v prihodnjem listu.

Novo volitve. Razpis novih volitev za državni zbor se pričakuje od dne do dne. Ne bo več dolgo in po vseh avstr. deželah in okrajih prične se živahno volilno gibanje. Vsaka stranka prizadevala se bo na vso moč, da s svojimi možmi zmaga. Menda bo vsakemu dovolj jasno, kako silno važne so volitve in da pri voljenji ne sme biti nobene malomarnosti in obotavljanja. Le če vsaki, ki ima volilno pravico, stori svojo sveto dolžnost, nadejati se je nam Slovencem zmage in boljše prihodnosti. Posebno koroškim Slovencem bo treba vse sile napeti in enoglasno izbranega moža za poslanca voliti, če nečajo propasti. Zalibože imamo na Koroškem tako skovane volilne okraje, da v nobenem ne volijo Slovenci sami, ampak morajo voliti z Nemci vkup. Zategadelj pa je silno potrebno, da Slovenci enega okraja zložno in soglasno volijo.

Hervatški deželni zbor je 25. avgusta t. l. svoje zborovanje pričel. Poslanci so razloženi v tri stranke: prva je **Makaneva**, ki zahteva državnopravno ločitev od Ogrov in neče priznati pogodbe z Ogri; druga in sicer največja, katerej pripada še čez 50 poslancev, je tako imenovana **nagodbena**, ona je za porazumljenje z Ogri na podlagi znane s peštansko vlado storjene pogodbe, po katerej pridobijo Hervatje nekaj malega, posebno pa poštenjšo vlado; tretja stranka in sicer najmanjša je **Ravhova**, priverženci prejšnjega hervatškega bana. Po tej sestavi ni dvomiti, da bo pogodba sprejeta, želeči je le, da prinese Hervatom prav obilnega sadu.

Serbski knez Milan je prišel na Dunaj, da obišče svetovno razstavo.

V Španiji traja boj med republiko in Karlisti dalje. Če so poročila resnična, so Karlisti v zadnjem času več krajev, ki so je že posedli, morali zapustiti in republikanski armadi se umakniti.

Na Nemškem vlada proti katoliškim škofom ostro postopa in jih hudo kaznuje, ker nečajo biti vsemogočnemu Bismarku v vsem pokorni. Razdraženost med katoličani raste zaradi tega od dne do dne.

Za Mandelčev spominek je nabralo dramatično društvo, katero hoče to stvar doveršiti, 97 gl. 50 kr. Načrt za spominek in vse priprave so dogotovljene, manjka le še denarja. Zatoraj se obrača odbor dramatičnega društva do vseh rodoljubov, kateri hoté še kaj darovati v ta namen, s prošnjo, naj to blagovolijo poslati g. Dragotinu Žagarju, blagajniku dramatičnega društva.

Zahvala.

Ginjenegu serca izrekam vsem čast. gospodom, ki so tako obilno darovali za lepi grobni spominek mojega nepozabljivega moža, posebno pa odboru za veliki trud pri nabiranju darov, preserčno hvalo.

Umekova vdova s hčerjo.

Listnica.

Besednikova. Č. g. Fr. Št. v Šm. Poslano jako všeč! Prav lepa hvala! Pride kmalo na versto. — Č. g. J. C. v Sladki gori. Da vam Besednik ne dohaja redno, nismo mi krivi. Pod Vašim napisom se oddaja vsaki list enako na pošto, kakor za druge naše čast. naročnike. Nered je gotovo le ali na Vaši pošti ali pri Vašem pismonosu, ker od nobene pošte ne dobimo toliko reklamacij, kakor od Vaše. — Č. g. Z. E. v Lj. Porabimo pozneje enkrat. Lepa hvala!

Popravek. Od prijateljske roke smo prejeli sledečo opombo: „Stariši imajo sinovo ženo za sinaho ali sneho, ne pa brat bratovo, ta mu je svakinja, on pa njej dever; bratu je sestri mož svak, on temu šurjak.“ — Ker se je v zadnjem Besednikovem listu v povesti „Moč otročje solze“ proti tem pravilnim izrazom malo pregrešilo, prosimo naše častite čitatelje, naj sami pomanjkljive izraze blagovolijo popraviti. Vred.